

Fölfalja-e Magyarország az erdélyi magyar kultúrát

A kolozsvári Szempont című kulturális folyóiratról

Megjelent a *Szempont*, a kolozsvári fiatal magyar írók folyóiratának első száma. A magánvállalkozásból kinőtt lap a következő célokat állította maga elé: 1. bekapcsolni az erdélyi magyar művelődés belső erővonalait a magyarországi és (közvetve) európai kulturális vérkeringésbe; 2. fel támasztani a Romániában évtizedes veszteségre itélt esszéműfajt; 3. olvasmányt — szépirodalmat — adni. A *Szempont* kezdetben kis példányszám-ban jelenik meg — mint ahogyan a szerkesztők írják —, hogy esélyt adjon magának az igényességre, hogy mérhetővé tegye ezt az igényt. Erdélyben is, Magyarországon is olvastatni akarja magát, egyúttal kíván működni hasonló arculú magyar nyelvterületen megjelenő lapokkal.

Gogy céljainak eleget akar és tud tenni ez a lap, mi sem bizonyítja jobban, mint a beköszöntő számnak az önvizsgálat szellemében megírt tematikai blokkja. A szerkesztő, Jakabffy Tamás körkérdést indított, melynek középpontjában a jugoszláviai magyar irodalom számára is példaértékű kérdés áll: „Fölfalja-e Magyarország az erdélyi magyar kultúrát?” A körkérdésre Szöcs Géza, Cs. Gyimesi Éva, Balassa Péter, Ara-Kovács Attila, Deme László, Petőfi S. János és Pomogáts Béla válaszolt.

Szöcs Géza az Erdélybe áramló kultúrtermékek behozataláról elmondta: „...nem állítja senki, hogy valamiféle módon elcsenevezítette vagy visszafejlesztette volna a saját, autochton kultúrát Erdélyben.” A szerző szerint egyenesen inspiráló ereje lehet annak, hogy beáramlanak a magyarországi termékek. Cs. Gyimesi Éva írja: „Bármennyire örülünk mi annak, hogy saját lapjaink indulnak, bármennyire öröm kézbe venni ezeket az új lapokat, előbb-utóbb az ember mégiscsak színvonalat fog keresni, és nem azért fog örülni egy lapnak, mert a miénk.” „Nagyon remélem, hogy nem falja föl. Először is az erdélyi kultúrát újjá kell építeni. Nekem nagyon kicsi a terepismeretem, de azért azt gondolom, hogy az erdélyi magyarságnak önerőből, a maradék erejéből kell a szellemi várait rekonstruálnia. Meggyőződésem, hogy képes is erre, hiszen Erdélynek mindig meztelen volt a maga önálló szellemi arculata és közvetítő szerepe. Ez persze nem zárja ki azt, hogy a magyarországi magyarság és szellemi élet teljes erővel segítse ezt az újjáépítést, de magát az újjáépítést nem nekünk kell megcsinálnunk, nekünk legfeljebb beindító-tanácsadó szerepünk lehet, és az volna a helyes, hogyha ezt kellő szerénységgel csinálnánk.” — írja Balassa. Ara-Kovács Attila szerint az erdélyi kultúra legnagyobb ellensége nem a magyarországi, hanem a romániai szellem: „Tehát ami probléma Romániában és így az erdélyi magyar kultúrában, az nem az »idegenből« jött, nem nyugatról, nem is Magyarországról, hanem Romániában van. Ez az ország önmagának

kell, hogy megküzdjön saját problémáival.” *Illa Mihály* az erdélyi magyar kultúra és irodalom autonómiájáról beszél: „A Horváth János által emlegetett író—mű—olvasó viszony nem ugyanaz a nemzetiségi irodalomnál mint a többséginél. Lehetnek és biztos, hogy vannak is koronként és területenként sajátos föladatai a nemzetiségi magyarság irodalmának. Létével a magyarságnak is segítségére van, mert más kapukat tár ki, más ablakokat a világra látni vágyó olvasóknak... Ha a magyarországi irodalom elnyeli a romániai magyar irodalmat, az a veszély fenyegetné, hogy sajátosságait veszítené el. *Kányádi Sándor* azt szeretné, hogy minél több kultúrtermék kerüljön be, hiszen csak akkor alakulhat ki egy reális magyar értékversengés. *Deme László* a rész-egész viszony felállítására helyett a partner-viszonyt szorgalmazza a két irodalom között. *Petőfi S. János* az erdélyi magyar olvasóréteg várható vagy prognosztizálható elszippantásának veszélyére hívja fel a figyelmet. *Pomogáts Béla* pedig egy természetes csereforgalom kialakításában látja a megoldást.

Minden irodalom autonómiájának egyik legfontosabb fokmérője az Európához való viszony tisztázása, a provincializmus felszámolása. Ezt célozza *Tordai Zádor* Névjegyekommentár című jegyzetében: „...az Európához való viszonyt — írja — mint Európához való felzárkózást, mint Európához való visszatérést szokás elgondolni. Ezt a gondolatmenetet és megfelelő szemléletmódot azonban én félrevezetőnek tartom, mert ez Európát önmagában létező valóságként fogja fel, mint-ha egy *universalis* lenne, és valahol felettünk lebegne.” *Tordai* szerint egy másik szemléletmód is létezik, amely Európát úgy fogja föl, mint valamit, amit meg kell valósítani. Végül leszögezi: „Ha pedig az európaiság demokratikus rendet jelent, akkor a közép-európai országok annyiban lesznek európaiak, amennyiben megteremtik vagy újra kialakítják demokratikus viszonyait. Az biztos, hogy ezek az országok abban a mértékben lehetnek az európai egység alakulásának is cselekvő részesei, amennyiben határaitokon belül demokratikus viszonyokat tudnak létrehozni.” Ez érvényes a nemzetek közötti viszonyokra is, melyet *Tordai Zádor* kulturális átjárás folyamatának nevez. A „felfelé” való függést éppúgy meg kell szüntetni, mint a „feléle” való függőségi viszonyt. Kelet és Nyugat egyazon Európa-képet építik.

Olvashatunk további kitűnő verset Kovács András Ferencről, Parti Nagy Lajostól, **Eörsi Istvánról** és Balla Zsófiától: prózát Láng Zsolttól, Bogdán Lászlótól, Friedrich Halmtól; Esszét Dániel Károly és Jakabffy Tamás írt, emellett a folyóirat *George Orwell: A cethal gyomrában* című nagyszabású esszéjét aktualizálja. A számot Barna Imre Kundera- és Hrabal-kritikája zárja.

PISZÁR Agnes